

Andrzej Jermaczek

PTAKI LĘGOWE REZERWATÓW BUCZYNA SZPROTAWSKA I ANNABRZESKIE WĄWOZY (WOJ. LUBUSKIE)

The breeding birds in nature reserves Buczyna Szprotawska and Annabrzeskie Wąwozy (Lubuskie Province)

ABSTRAKT: W roku 2001 przeprowadzono badania ilościowe awifauny lęgowej dwóch rezerwatów przyrody chroniących lasy bukowe w południowej części woj. lubuskiego – Buczyna Szprotawska i Annabrzeskie Wąwozy. W rezerwacie Buczyna Szprotawska stwierdzono 38 gatunków ptaków lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych, w rezerwacie Annabrzeskie Wąwozy gniazdowały 34 gatunki. Za gatunki charakterystyczne w obu obiektach uznać można *Ficedula parva* i *Columba oenas*. Na uwagę zasługuje także gniazdowanie w rezerwacie Buczyna Szprotawska takich rzadkich gatunków jak *Haliaeetus albicilla*, *Glauclidium passerinum* oraz *Picus canus*.

SŁOWA KLUCZOWE: ptaki lęgowe, lasy bukowe, rezerваты, zachodnia Polska

ABSTRACT: In the year 2001 quantitative research was carried out on breeding avifauna in two beech forest nature reserves in the southern part of Lubuskie Province - Buczyna Szprotawska and Annabrzeskie Wąwozy. In the reserve Buczyna Szprotawska 38 species of breeding or likely breeding birds were found, in the reserve Annabrzeskie Wąwozy nested 34 species. *Ficedula parva* and *Columba oenas* may be considered dominant species in both research areas. What deserves attention is nesting in the reserve Buczyna Szprotawska of such rare species as *Haliaeetus albicilla*, *Glauclidium passerinum* and *Picus canus*.

KEY WORDS: breeding birds, beech forests, nature reserves, western Poland

Wstęp

Publikowane dane o awifaunie leśnych rezerwatów przyrody Ziemi Lubuskiej są fragmentaryczne lub nieaktualne. Ostatnie szersze opracowanie dotyczące tego tematu prezentuje dane na temat awifauny 5 rezerwatów sprzed 25 lat (Jermaczek 1991). Także regionalne opracowania faunistyczne (Dyrcz et al. 1991, Jermaczek et al. 1995) zawierają jedynie sporadycznie materiały dotyczące tych obiektów. W latach 1998 - 2007 w ramach opracowywania planów ochrony kilkunasu rezerwatów przyrody wojewódz-

stwa lubuskiego zebrano dane ilościowe dotyczące ich awifauny lęgowej. W większości obiektów prace prowadzono metodą kartograficzną, jednak z uwagi na cel opracowań, ukierunkowany na zaplanowanie ochrony, bardzo uproszczoną, ograniczając się do 3 - 4, wyjątkowo więcej kontroli powierzchni. Dla niektórych rezerwatów, w których awifauna była jednym z przedmiotów ochrony, zebrano jednak bardziej wiarygodne dane, oparte na co najmniej 4 - 5 liczeniach dziennych i jednym lub dwóch nocnych. Niniejsza praca prezentuje skład i strukturę ugrupowań dwóch z przebadanych obiektów

- chroniących lasy bukowe w południowej części województwa – rezerwatów Buczyna Szprotawska i Annabrzeskie Wąwozy.

Teren badań i metody

Rezerwat „Buczyna Szprotawska” o pow. 152,32 ha leży w gm. Szprotawa w woj. lubuskim (Jermaczek i Maciantowicz 2005). Jest jedynym obiektem chroniącym niżową (podgórska) postać żywej buczyny sudeckiej. Obejmuje kompleks starego lasu bukowego stanowiący wyspę wśród młodszych, sztucznych drzewostanów sosnowych. W rezerwacie dominuje żyzna buczyna z żywcem kremowym, mniejsze powierzchnie zajmują kwaśna buczyna, fragmenty wilgotnych lasów bukowych na glebach glejowych, płaty lasów lipowych i jaworowych, dąbrów trzęślicowych, lęgów olszowo-jesionowych i leśnych zbiorowisk zastępczych z udziałem sosny i świerka. Zasadniczą część rezerwatu, około 1/2 jego powierzchni, w tym wyznaczoną powierzchnię próbną, zajmują buczyny w wieku 150 - 200 lat, stosunkowo zwarte, z dobrze wykształconą drugą warstwą drzewostanu, wchodzące w początkową fazę naturalnego rozpadu. Lokalnie, poza powierzchnią próbną, są one przerzedzone w wyniku cięć lub procesów naturalnych.

Rezerwat Annabrzeskie Wąwozy leży w gm. Bytom Odrzański, a jego powierzchnia wynosi 56,11 ha. Chroni lasy porastające głęboko porozcinaną stromymi wąwozami krawędź doliny Odry w rejonie Wzgórz Dalkowskich. Niespełna połowę powierzchni zajmują kwaśne buczyny z drzewostanem w wieku 100 - 150 lat. Pozostałą część rezerwatu porastają juvenilne postaci kwaśnych dąbrów z bukiem, niewielkie płaty lęgów olszowo-jesionowych oraz sztuczne drzewostany z dominacją sosny, świerka i modrzewia.

Do oceny struktury awifauny zastosowano uproszczoną metodę kartograficzną (Tomiałojć 1980, 1980a). W rezerwacie Buczyna Szprotawska wykonano 5 liczeń dziennych (jedno w kwietniu, po dwa w maju i czerwcu) i dwa nocne (połowa maja,

połowa czerwca), w rezerwacie Annabrzeskie Wąwozy - 4 liczenia dzienne (po jednym w kwietniu i czerwcu, dwa w maju) oraz 2 nocne (w połowie maja i połowie czerwca). W rezerwacie Annabrzeskie Wąwozy na całej powierzchni liczono wszystkie gatunki, w rezerwacie Buczyna Szprotawska wszystkie gatunki policzono na wyznaczonej w tym celu obejmującej 30 ha najlepiej zachowanych buczyn powierzchni próbnej, w pozostałej części liczono tylko gatunki rzadkie i wskaźnikowe, za które przyjęto gatunki związane z buczynami oraz wszystkie gatunki dzięciołów.

Wyniki

W rezerwacie Buczyna Szprotawska stwierdzono 38 gatunków ptaków lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych, 32 z nich gniazdowały na powierzchni próbnej obejmującej 30 ha najstarszych buczyn, w zagęszczeniu 36,0 par/10 ha. W rezerwacie Annabrzeskie Wąwozy gniazdowały 34 gatunki w zagęszczeniu 34,5 par/10 ha. Gatunkami dominującymi na powierzchni próbnej w rezerwacie Buczyna Szprotawska były: zięba *Fringilla coelebs*, siniak *Columba oenas*, bogatka *Parus major* i kowalik *Sitta europaea*. W rezerwacie Annabrzeskie Wąwozy dominowały: zięba *Fringilla coelebs*, bogatka *Parus major*, rudzik *Erithacus rubecula*, świstunka *Phylloscopus sibilatrix* i sosnowka *Parus ater*. Za gatunki charakterystyczne w obu obiektach uznać można muchołówkę małą *Ficedula parva* i siniaka *Columba oenas* (w rezerwacie Buczyna Szprotawska gniazdowało odpowiednio 5-6 i 25-30 par, w rezerwacie Annabrzeskie Wąwozy 2 oraz 3-4 par). Na uwagę zasługuje także gniazdowanie w rezerwacie Buczyna Szprotawska takich rzadkich gatunków jak bielik *Haliaeetus albicilla*, sóweczka *Glauclidium passerinum* oraz dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*. W rezerwacie tym stwierdzono gniazdowanie aż 6 gatunków dzięciołów. Strukturę awifauny lęgowej powierzchni próbnej prezentuje tab. 1.